

الشمس
الكبرى
الشمس
الكبرى
الشمس
الكبرى

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شاهرود

دانشکده علوم انسانی، گروه تاریخ

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A»

گرایش: تاریخ ایران دوره اسلامی

عنوان:

روسای مجالس شورای ملی در عصر پهلوی دوم (۱۳۲۰/۱۳۵۷)

استاد راهنما:

دکتر محمد نبی سلیم

استاد مشاور:

دکتر حسن شادپور

نگارش:

مهتاب صالحی

تابستان ۱۳۹۱

Islamic Azad University

Shahrood Branch

Faculty of Humanity Sciences

Department of History-"M.A"Thesis

On Iran History in Islamic period

Subject:

**National Council of Chiefs meeting in
the evening Pahlavi II (1320/1357)**

Thesis Advisor:

Mohammad Nabi Salim, ph.D.

Consulting Advisor:

Hassan Shadpour, ph.D.

By:

Mahtab Salehi

Summer 2012

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شاهرود

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب ..... دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته .....
که در تاریخ ..... از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان
.....

با کسب نمره ..... و درجه ..... دفاع نموده ایم بدینوسیله متعهد می شوم:

۱. این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام. مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

سپاسگزاری

ضمن سپاسگزاری به درگاه پروردگار متعال که توفیق انجام این رساله را عنایت فرمود از باب عمل به فرمایش من لم یشکر الخالق لم یشکر المخلوق از استاد راهنما و محقق توانا جناب آقای سلیم و استاد مشاورم محقق معظم جناب آقای شادیپور که اینجانب را در انتخاب منابع و نحوه نگارش راهنمایی نمودند تقدیر و تشکر فراوان دارم .

تقدیم به :

خانواده گرامی ، و همسر مهربانم که وجودشان عزیزتر از جانم است، و همواره یاور و پشتیبان من در امر تحصیل بوده اند.

فهرست مطالب

صفحه

عناوین

۱ ..... چکیده

۲ ..... **فصل اول کلیات**

۳ ..... ۱-۱- بیان مساله

۳ ..... ۲-۱- هدف

۴ ..... ۳-۱- سوال اصلی

۴ ..... ۴-۱- سوالات فرعی

۴ ..... ۵-۱- فرضیه اصلی

۵ ..... ۶-۱- فرضیات فرعی

۵ ..... ۷-۱- سازماندهی پژوهش

۶ ..... ۸-۱- مشکلات

۶ ..... ۹-۱- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش مانند سایر پژوهش های این حوزه به صورت کتابخانه ای بوده که ملاحظه اسناد و

مدارک و کتب به همراه فیش برداری در دستور کار قرار داشته ۶

۶ ..... ۱۰-۱- پیشینه تحقیق

۷ ..... ۱۱-۱- نقد منابع

فصل دوم نخستین پویش های مشروطه خواهانه و تشکیل مجلس شورای ملی ۱۰

۱-۱-۲ وضعیت ایران در ابتدای سده سیزدهم هجری ۱۱

۲-۱-۲ شاهزادگان و نفوذ غیر قابل انکارشان در بدنه کشور ۱۱

۳-۱-۲ درباریان و عناصر بالای دیوانی ۱۴

۴-۱-۲ رؤسای ایلات بزرگ ۱۵

۲-۲- نهضت مشروطیت ۱۷

۳-۲- سلطنت محمد علی شاه ۱۹

۴-۲- احمد شاه ۲۱

۵-۲- مختصری از زندگینامه و اقدامات رضا شاه ۲۳

۶-۲- مجلس در دوران پهلوی اول ۳۰

۱-۶-۲- اعضای کمیسیون امتیاز نفت: ۳۲

۲-۶-۲- مجلس دوره پنجم قانونگذاری: ۳۲

۷-۲- مجلس پنجم ۴۱

۸-۲- سلطنت محمد رضا پهلوی: از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ شمسی ۴۴

۹-۲- قیام ۱۵ خرداد ۴۲ ..... ۵۰

۱۰-۲- درآمدی بر مفهوم و عملکرد مجلس ۵۲

فصل سوم روسای مجالس شورای ملی (از مجلس سیزدهم تا هفدهم) ۶۰

۱-۳- روسای مجلس در دوره پهلوی دوم (مجلس سیزدهم تا هفدهم) ۶۱

۱-۱-۳- محتشم السلطنه ۶۱

۲-۱-۳- ویژگی های اخلاقی محتشم الدوله ۶۴

۳-۱-۳- مجلس سیزدهم در دوره ریاست محتشم السلطنه (۲۲ آبان ۱۳۲۰ تا ۳۰ آبان ۱۳۲۲) ۶۵

۴-۱-۳- بلوای نان در مجلس سیزدهم ۷۰

- ۷۳-۱-۵- انتخابات و مجلس دوره سیزدهم از منظر مطبوعات و شاعران.....
- ۷۳-۱-۶- مجلس چهاردهم و ریاست سید محمد صادق طباطبایی.....
- ۷۴-۲- تلاش های سیاسی.....
- ۸۱-۳-۳- انتخابات دوره شانزدهم و نظارت طباطبایی.....
- ۸۲-۱-۳-۳- فراکسیونها در مجلس دوره چهاردهم.....
- ۸۶-۲-۳-۳- مهمترین وقایع دوره چهاردهم قانونگذاری.....
- ۸۷-۳-۳-۳- تصویب طرح تحریم امتیاز نفت در مجلس چهاردهم.....
- ۸۸-۴-۳-۳- رضا حکمت و ریاست مجلس پانزدهم.....
- ۹۲-۴-۳- احزاب سیاسی مجلس پانزدهم.....
- ۹۳-۱-۴-۳- مجلس پانزدهم شورای ملی در دوره ریاست رضا حکمت.....
- ۹۵-۲-۴-۳- قوانین مهمی که در این دوره ریاست رضا حکمت به تصویب رسیده است.....
- ۹۷-۳-۴-۳- روزشمار تاریخی دوره پانزدهم مجلس شورای ملی ۱۳۲۶ شمسی.....
- ۱۰۲-۴-۴- خروج میلیسپو از ایران.....
- ۱۰۳-۵-۴-۳- شانزدهمین دوره قانونگذاری و ریاست دوباره رضا حکمت.....
- ۱۰۶- فصل چهارم مجلس شورای ملی پس از ملی شدن صنعت نفت.....**
- ۱۰۷-۱-۴- مجلس هفدهم شورای ملی و ریاست حسن امامی.....
- ۱۰۷-۱-۱-۴- پیشینه خاندان امام جمعه و پیوندهای سیاسی.....
- ۱۰۹-۲-۴- سید حسن امامی.....
- ۱۱۱-۳-۴- مجلس هفدهم و ریاست حسن امامی.....
- ۱۱۴-۴-۴- امام جمعه تهران.....
- ۱۱۶-۵-۴- استاد اعظم لژهای فراماسونری.....
- ۱۱۸-۶-۴- انتشار کتاب فراموشخانه اسماعیل رایین.....

- ۷-۴- دومین رئیس مجلس شورای ملی در دوره هفدهم آیت الله کاشانی ۱۲۰
- ۸-۴- پایان آرزوها ۱۲۹
- ۹-۴- رضا حکمت و مجلس هجدهم ۱۳۶
- ۱۰-۴- وقایع و قوانین مهم تصویب شده در این دوره ۱۳۷
- ۱۱-۴- مجلس و قرارداد با کنسرسیوم ۱۳۹
- ۱۲-۴- مجلس نوزدهم و ریاست رضا حکمت ۱۴۸
- ۱-۱۲-۴- نوزدهمین دوره قانونگذاری ۱۴۸
- ۲-۱۲-۴- افتتاح نوزدهمین دوره قانونگذاری ۱۴۹
- ۱۳-۴- بیستمین دوره مجلس شورای ملی ۱۵۱
- ۱-۱۳-۴- انتخابات دوره بیستم قانونگذاری و پیامدهای آن ۱۵۲
- ۲-۱۳-۴- برگزاری انتخابات اولیه دوره بیستم : ۱۵۲
- ۳-۱۳-۴- تجدید انتخابات دوره بیستم ۱۵۴
- ۴-۱۳-۴- مجلس دوره بیست و یکم شورای ملی و ریاست عبدالله ریاضی ۱۵۵
- ۵-۱۳-۴- منش سیاسی وی ۱۶۴
- ۱۴-۴- بیست و یکمین دوره قانونگذاری ۱۶۷
- ۱-۱۴-۴- قوانین مهم موضوعه در دوره ۲۱ ..... ۱۶۸
- ۲-۱۴-۴- قوانین تصویب شده در جلسه مشترک مجلسین مورخ ۱۳ خرداد ماه ۱۳۴۳ شمسی ۱۶۹
- ۳-۱۴-۴- دوره بیست و یکم و احیاء کاپیتولاسیون ۱۷۰
- ۴-۱۴-۴- مذاکرات مجلس شورای ملی - جلسه ۱۰۴ ..... ۱۷۲
- ۵-۱۴-۴- گزارش شور اول از کمیسیون امور خارجه به مجلس شورای ملی ۱۷۲
- ۱۵-۴- دوره بیست و دوم قانونگذاری ۱۷۷
- ۱-۱۵-۴- مهمترین قوانین موضوعه در دوره ۲۲ ..... ۱۷۹
- ۲-۱۵-۴- مجلس بیست و دوم و مسئله بحرین ۱۸۰

۱۸۹.....	۱۶-۴- دوره بیست و سوم قانونگذاری
۱۹۱.....	۱-۱۶-۴- قوانین وضع شده در دوره بیست و سوم قانونگذاری
۱۹۳.....	۱۷-۴- دوره بیست و چهارم قانونگذاری (آخرین انتخابات)
۱۹۵.....	۱-۱۷-۴- مهمترین قوانین موضوعه در دوره ۲۴
۱۹۸.....	۱۸-۴- ارزیابی کارنامه روسای کارآمد و غیرکارآمد
۱۹۸.....	۱-۱۸-۴- حاج محتشم السلطنه اسفندیاری رئیس مجلسی دانشمند و اهل فضل
۲۰۳.....	۲-۱۸-۴- سیدمحمدصادق طباطبایی روحانی وابسته به قدرت
۲۰۵.....	۳-۱۸-۴- رضاحکمت مردی متمایل به دربار
۲۰۷.....	۴-۱۸-۴- سید حسن امامی امام جمعه دربار
۲۰۹.....	۱-۴-۱۸-۴- ورود در عرصه‌ی سیاست
۲۱۰.....	۵-۱۸-۴- آیت الله کاشانی
۲۱۸.....	۱-۵-۱۸-۴- کاشانی در مجلس دوره هفدهم
۲۲۱.....	۶-۱۸-۴- عبدالله ریاضی دست نشانده وناکارآمد
۲۲۸.....	نتیجه گیری
۲۳۳.....	پیوستها
۲۴۲.....	منابع و ماخذ
۲۵۲.....	چکیده انگلیسی

فهرست پیوست ها

صفحه	عناوین
۲۳۳.....	پ- ۱ . عکس محتشم السلطنه اسفندیاری.....
۲۳۴.....	پ- ۲. عکس ملاقات محتشم السلطنه اسفندیاری و هیتلر.....
۲۳۵.....	پ- ۳ . عکس سید محمد طباطبایی.....
۲۳۶.....	پ- ۴. عکس سید حسن امامی (امام جمعه) عبدالله ریاضی برگرفته از سایت.....
۲۳۸.....	پ- ۵. عکس رضا حکمت.....
۲۳۸.....	پ- ۶ . عکس حسن امامی (امام جمعه).....
۲۴۰.....	پ- ۷. عکس آیت الله ابوالقاسم کاشانی.....
۲۴۱.....	پ- ۸. عکس رضا حکمت آیت الله ابوالقاسم کاشانی ......
۲۴۱.....	پ- ۹. عکس امیر عباس هویدا و عبدالله ریاضی.....
۲۴۲.....	پ- ۱۰. اعتبار نامه شماره ۱ -مجلس شورای ملی موجود در مرکز اسناد کتابخانه ملی شورای اسلامی.....
۲۴۳.....	پ- ۱۱. اعتبار نامه شماره ۲ -مجلس شورای ملی موجود در مرکز اسناد کتابخانه ملی شورای اسلامی.....
۲۴۴.....	پ- ۱۲. اعتبار نامه شماره ۳ - مجلس شورای ملی موجود در مرکز اسناد کتابخانه ملی شورای اسلامی.....

چکیده

از بررسی کارنامه عملکرد روسای مجالس شورای ملی در فاصله زمانی مجالس سیزدهم تا بیست و چهارم نکات شاخصی به چشم می خورد. نخست فضای باز سیاسی در فاصله زمانی شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ باعث بروز و ایجاد احزاب، گروه ها، فراکسیون های متعدد در مجلس و بیرون از آن گردید. در مرحله دوم و سوم حیات سیاسی مجلس (۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲ / ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷) این فضای باز سیاسی جای خود را به نظام سلطه و دیکتاتوری داد و روسای مجالس هم به طبع در عملکرد و راهبردی کردن امور به دربار وابسته و متمایل شدند. روش تحقیق در این پژوهش به صورت کتابخانه ای بوده که ملاحظه اسناد و مدارک مربوطه هم لحاظ گردیده است.

در یک جمع بندی نهایی مجلس شورای ملی و هیات رئیسه آن متاثر از وضعیت سیاسی حاکم عملکرد متفاوت داشته تا بدانجا که پس از صدور فرمان انقلاب سفید اوج وابستگی به دربار را در دوره های پایانی مجلس شورای ملی و ریاست عبدالله ریاضی شاهدیم.

کلید واژه به زبان فارسی:

مجلس شورای ملی، روسای مجالس، دوره پهلوی دوم، تحولات سیاسی واداری، محمد رضا شاه

فصل اول

کلیات

۱-۱- بیان مساله

بی تردید پدید آمدن پارلمان یا نهاد قانونگذاری مدرن (مجلس شورای ملی) یکی از اساسی ترین ارکان دنیای جدید را در ایران زمین به ارمغان آورد و به واسطه شکل گیری آن، تلاش ها و اندیشه های دوران قاجاریه- که از جنگ های ایران و روسیه و ورود ایران به روابط بین المللی نوین، شروع شده بود- به نتیجه منطقی و اوج نهایی خود رسیدند. پس از حوادث شهریور ۱۳۲۵ و خروج رضا شاه از کشور محمد رضا -فرزندش- با دخالت مستقیم متحدین خصوصا انگلستان جانشین او گردیده و فصل تازه‌ای از مرادوات سیاسی ایران آغاز گردید که باز تاب آن را میتوان در مجلس شورای ملی به صورت مشخص مشاهده کرد. نکته قابل اعتنا در این میان ایجاد فضای باز سیاسی پیش آمده و فعالیت چشمگیر مطبوعات و احزاب در انتخابات مجلس شورای ملی میباشد.

آنچه نگارنده را برآن داشت تا در پی یافتن آن مجلس شورای ملی را مورد کنکاش قرار دهم سه دوره کاملا متمایز سلطنت محمد رضا شاه بود که شامل، از شهریور ۱۳۲۰ تا کودتای بیست هشت مرداد ۱۳۳۲/پس از کودتای بیست هشت مرداد ۱۳۳۲ تا ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و از قیام پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ است که ما سه شخصیت متفاوت از نامبرده را مشاهده میکنیم. این تفاوت ها در تصمیم گیری های کلان کشور کاملا تاثیر داشته و چه بسا مجلس شورای ملی هم از این دایره بیرون نباشد.

۱-۲- هدف

هدف در این پژوهش بررسی عملکرد روسای مجالس ایران دوره سلطنت پهلوی دوم است. در این پژوهش بر آن بودیم تا روسای مجالس شورای ملی را در موقعیت ها و جایگاههای خاص زمانی و مکانی مورد تحلیل و بررسی قرار دهیم و میزان تمایلات و گرایشات ایشان به دربار یا نیروهای خارجی را بررسی کنیم. از سوی دیگر بررسی مصوبات و قوانین

شکل گرفته در مجلس شورای ملی که بر حیات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مردم ایران تاثیر مستقیم داشت از جمله اولویت های این پژوهش بوده است.

۱-۳- سوال اصلی

۱- نقش روسای مجالس شورای ملی در تثبیت یا تضعیف حکومت پهلوی را چگونه می توان ارزیابی کرد؟

۱-۴- سوالات فرعی

در جریان این پژوهش سوالات متعددی ذهن نگارنده را به خود مشغول کرد که از آن میان می توان به این موارد اشاره کرد:

۱- چه رابطه ای بین روسای مجالس شورای ملی و سایر کانونهای قدرت وجود داشت؟

۲- در دوره سلطنت پهلوی دوم شاهد ایجاد چه مجالسی هستیم و چه روسایی در این مجلس انتخاب شدند؟

۱-۵- فرضیه اصلی

در فاصله زمانی بین حوادث شهریور ۱۳۲۰ تا وقوع انقلاب اسلامی در بهمن ماه ۱۳۵۷ محمد رضا شاه سه دوره کاملا متمایز از سلطنت عصر رضاشاهی را تجربه کرد به طبع مجلس شورای ملی هم تحت تاثیر همین شرایط خود را حفظ کرده به حیات و موجودیت خود ادامه داده است. در دوره اول که از شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را شامل می شود نخست فضای باز سیاسی باعث بروز و ایجاد احزاب، گروه ها، فراکسیون های متعدد در مجلس و بیرون از آن گردیده است و روسای مجلس این دوره از اختیارات به نسبت بیشتری از دوره های قبل برخوردار بودند. محتشم السلطنه اسفندیاری - سید محمد صادق طباطبائی و رضا حکمت از جمله روسای مجالس این دوره بودند که وقایع و رخدادهای دوره ریاست خود را مدیریت کرده و پشت سر نهادند.

در مرحله دوم و سوم حیات سیاسی مجلس (۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲ / ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷) که ریاست آن با حسن امامی -

آیت الله کاشانی - رضا حکمت و عبدا... ریاضی بود این فضای باز سیاسی جای خود را به نظام سلطه و دیکتاتوری داد

و روسای مجالس هم به طبع در عملکرد و راهبردی کردن امور به دربار وابسته و متمایل شدند . از مجلس هفدهم به بعد مصادف شد با عصر استحکام قدرت پهلوی دوم و هدایت محمدرضا شاه به سوی دیکتاتوری بود و در دوره ریاست عبدالله ریاضی طوری بود که مطامع و خواسته های دربار را بدون چون و چرا راهبردی می کرد . و تا پانزده سال بعد که طوفان انقلاب اسلامی ، گردانندگان رژیم پهلوی رابه گریختن واداشت هر سال به عنوان ریاست مجلس مطرح می شد و با اکثریت آراء انتخاب می گردید و باعث تثبیت حکومت پهلوی شده بود .

۱-۶- فرضیات فرعی

۱- بنا به اقتضای شرایط سیاسی وزمانی رابطه ای خاص بین روسای مجلس وسایر نهاد های قدرت در عصر پهلوی شکل میگرفت بدینصورت که هرچه دربار قدرتمند تر و مستقل تر روسای مجالس فرمانبردار تر و بالطبع کشورهای خارجی نظیرانگلستان و روسیه . البته تمایلات وگرایشات سیاسی نمایندگان وروسای مجلس در این امر بی تاثیر نبود .

۲- پس از شهریور ۱۳۲۰ در عصر پهلوی دوم مجلس سیزدهم کار خود را آغاز کرد و تا بهمن ۱۳۵۷ مجلس بیست و چهارم به کار خود خاتمه داد و شش رئیس مجلس در این مدت انتخاب شدند که به ترتیب روسای مجالس از این قرار بودند ۱- محتشم السلطنه اسفندیاری ۲- سید محمد صادق طباطبایی ۳- رضا حکمت ۴- سید حسن امامی ۵- آیت الله کاشانی ۶- مهندس عبدالله ریاضی

۱-۷- سازماندهی پژوهش

این پژوهش در چهار فصل تنظیم شده که در فصل اول کلیات پژوهش شامل مقدمه،سوالات، فرضیات، سازمان دهی پژوهش و نقد منابع میگردد. در فصل دوم به سابقه پیدایش مشروطیت و به طبع آن شکل گیری اولین مجلس ، سلطنت خاندان پهلوی و مجالس در دوره پهلوی اول پرداخته ایم. در فصل سوم به روسای مجالس شورای ملی (از مجلس سیزدهم تا هفدهم) پرداخته ایم که از مجلس سیزدهم تا هفدهم را به صورت مشروح بیان کردیم فصل چهارم با عنوان مجلس شورای ملی پس از ملی شدن صنعت نفت به حوادث روی داده در مجالس هفدهم تا بیست و چهارم اختصاص دارد.

۱-۸- مشکلات

مشکلات این پژوهش شامل این موارد می‌گردد:

۱. شایان ذکر و توجه است که روسای مجالس در تمامی اعصار قانونگذاری فاقد قدرت اجرایی بوده و تنها ریاست تصویب قوانین را عهده دار بودند. این رویکرد باعث شد تا نامبردگان در چارچوب قوه مقننه باقی مانده و اثر خاصی از نامبردگان بر جای نماند مگر ریاست و نظارت بر قوانین مصوبه مجلس شورای ملی. از همین روی نگارنده تنها می‌توانست به کتب و مقالات و نشریاتی مراجعه کند که از مجموعه مصوبات مجلس شورای ملی نشأت می‌گرفت.

۲. رویکرد یکسوی کتب و مواخذ نسبت به عملکرد اشخاص، نهادها و سازمانها در خصوص سلطنت پهلوی‌ها بدین معنا که عموماً با قلمی انتقادی تمام مصوبات، قوانین مجلس شورای ملی را فرامایشی دانسته و آنان را نشأت گرفته از لژهای فراماسونری، دربار پهلوی و نفوذ نیروهای خارجی خصوصاً روسیه، انگلستان و امریکا بدانند. این نوع نگرش خلاف تحلیل‌ها و استنباط‌های تاریخی است که نگارنده را دچار چالش جدی در پاره‌ای از رویدادهای تاریخ معاصر ایران گرداند.

۱-۹- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش مانند سایر پژوهش‌های این حوزه به صورت کتابخانه‌ای بوده که ملاحظه اسناد و مدارک و کتب به همراه فیش برداری در دستور کار قرار داشته.

۱-۱۰- پیشینه تحقیق

در مورد موضوع مورد بررسی به صورت یک کتاب یا مقاله و در قالب یک پایان‌نامه کار نشده است اما در کتاب از مشروطه تا جمهوری، نگاهی به ادوار مجلس قانونگذاری در دوران مشروطه تا جمهوری، نگاهی به ادوار مجلس قانونگذاری در دوران مشروطیت، نوشته یونس مروارید، در ۳ جلد است، که در این اثر می‌توان عملکرد مجالس

قانونگذاری را از عصر مشروطه تا پهلوی دوم ملاحظه کرد. همچنین در صورت جلسات مجلس شورای ملی که توسط کتابخانه موزه و مراکز اسناد مجلس شورای اسلامی منتشر شده است نیز سخنان و نظرات و پیشنهادات نمایندگان مذکور درج شده است و در برخی مراکز اسنادی و آرشیوی نیز اسناد و مدارکی در این زمینه به صورت پراکنده وجود دارد.

پرواضح است که استفاده از منابع مذکور جهت ارائه ی یک پژوهش مستقل با عنوان فوق، نیازمند نسخه برداری، جرح و تعدیل، تجزیه و تحلیل و جمع بندی نهایی و تنظیم و تدوین می باشد. بنابراین این پژوهش حاضر کاری تازه و بدیع است و ضمن اینکه اطلاعات تازه و قابل توجهی در اختیار مشتاقان قرار می دهد می تواند راه را برای پژوهشگران جوانی که قصد دارند در این عرصه گام بردارند هموار نماید.

۱-۱۱- نقد منابع

هیچ تحقیق مستقل یا اثر قابل اعتنایی که به صورت مشخص به این موضوع پرداخته باشد یافت نشد امادر این پژوهش از این کتب که به کتب ایرانی و غیرایرانی تقسیم شده استفاده شایان به عمل آمده که به ذکر برخی از آنان اشاره میکنیم:

کتب ایرانی: یونس مروارید، از مشروطه تا جمهوری، نگاهی به ادوار مجلس قانونگذاری در دوران مشروطیت، ۳جلد، تهران، نشر اوحدی، ۱۳۷۷، // نخبگان سیاسی ایران از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی جلد سوم تالیف زهرا شجیعی / آبراهامیان، پرواند، ایران بین دو انقلاب، مترجمان: کاظم فیروزمند، حسن شمس آوری، محسن مدیر شانه چی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۷، ودهها اثر دیگر

کتب خارجی: ریچارد کاتم، ناسیونالیزم در ایران، ترجمه احمد تدین، تهران، نشر کویر، / تاریخ معاصر ایران نوشته پیترو آوری ترجمه محمد رفیع مهر آبادی سلسله پهلوی و نیروهای مذهبی به روایت تاریخ کمبریج، ترجمه عباس مخبر انتشارات طرح نو، چاپ سوم، ۱۳۷۵ / ۱۷۰. مارک گازیوروسکی، کودتای اوت ۱۹۵۳، بخش علوم سیاسی دانشگاه ایالتی لویزیانا ۱۹۸۷، ترجمه غلامرضا نجاتی، شرکت انتشار، رونین، رضا شاه و شکل گیری ایران نوین، ترجمه مرتضی ثاقب فر، تهران جامی بی تا، وچندین اثر دیگر.

کتاب ایران بین دو انقلاب

آبراهامیان، یرواند، ایران بین دو انقلاب، مترجمان: کاظم فیروزمند، حسن شمس آوری، محسن مدیر شانه چی،

تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۷

این کتاب ایران بین دو انقلاب نوشته ی آبراهامیان ، یرواند، مترجمان: کاظم فیروزمند، حسن شمس آوری،

محسن مدیر شانه چی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۷ است که به ادعای مترجمان آن از حیث جامعیت، روش آکادمیک تحقیق و وسعت اطلاعات و منابع در میان آثار مشابه خود در باب تاریخ معاصر ایران، کم نظیر است.

همچنین کتاب حاضر، از منابع وسیع و گسترده ای استفاده کرده است که قبلاً بسیاری از آنها بررسی نشده بوده

است و نیز از حیث اطلاعات جامعه شناسی ارزش تحلیلی بسیار دارد.

در بخش نخست: با بررسی اوضاع ایران در اواخر عصر قاجار و شرح وقایع و تحولات دوران انقلاب مشروطه و

حکومت رضا شاه، زمینه ای برای درک ایران نو فراهم می شود. در بخش دوم: زمینه ی اجتماعی ماجراهای سیاسی

بین سقوط استبداد رضاشاه و ظهور استبداد محمدرضا بررسی و تحلیل می شود. در بخش سوم: بررسی ایران معاصر و

شرح برنامه های اجتماعی و اقتصادی محمدرضا، تشدید تنشهای ناشی از آن برنامه ها و بروز انقلاب اسلامی صورت

گرفته.